

▪ Розділ перший ▪

Гра в пілігримів¹

— Різдво не буде Різдрвом без подарунків, — про-
бурчала Джо, лежачи на килимку.

— Жахливо бути бідним, — зітхнула Мег, огляда-
ючи свою стару сукню.

— Вважаю, це несправедливо: одні дівчатка ма-
ють багато красивих речей, а інші — жодної, — до-
дала маленька Емі, ображено фиркнувши.

— Ми маємо тата з мамою та й одне одного, —
примирливо докинула зі свого кутка Бет.

Чотири юні обличчя, на які падав відблиск по-
лум'я каміна, враз засяяли, але невдовзі знову по-
гасли, щойно Джо мовила:

— У нас батька нема і ще довго не буде.

Вона не сказала: «Й можливо, ніколи не буде»,
але кожен подумки додав ці слова, думаючи про
батька, який десь там, далеко, де триває війна².

Хвилинку всі помовчали, потому Мег продов-
жила вже іншим тоном:

— Ви знаєте, чому мама запропонувала не робити
нам подарунки цього Різдва? Бо це буде важка зима

¹ Сюжет книги базується на творі англійського письменника та проповідника Джона Беньяна «Шлях паломника» (інша назва — «Мандрі пілігрима» (*John Bunyan, The Pilgrim's Progress*) (українською мовою не перекладено).

² Ідеться про громадянську війну в США 1861—1865 років між північними штатами й 11 рабовласницькими штатами Півдня, що завершилася перемогою Федерації (Півночі) над конфедератами (Півднем) та відміною рабства.

для всіх. Мама вважає, що нам не слід витратити гроші на задоволення тоді, коли чоловіки так потерпають в армії. Ми можемо небагато, але здатні принести свої маленькі жертви й маємо зробити це з радістю. Але боюся, що таке мені не під силу, — і Мег хитнула головою, із сумом подумавши про всі ті гарненькі речі, яких вона так прагнула.

— Не вважаю, що крихти, які ми витратимо, якось цьому зарадять. Кожна з нас має по долару, але армії не дуже допоможеш, віддавши це їй. Я згодна не чекати нічого від вас із мамою, але хочу купити сама собі «Ундину та Сінтрама»¹. Я так давно її бажаю! — сказала Джо, яка страшенно любила читати.

— А я планувала витратити свій долар на нові ноти, — додала, легенько зітхнувши, Бет, але її почули хіба що камінна щітка та підставка для чайника.

— А я хочу гарненький набір фаберівських кольорових олівців². Вони мені конче потрібні, — рішуче додала Емі.

— Мама нічого не казала про наші гроші й не хотітиме, щоб ми віддали все. Нехай кожна з нас купить те, що їй справді потрібно, й отримаймо трішки задоволення. Я впевнена, що ми достатньо тяжко трудимося, заробляючи ці гроші! — скричала Джо, ненав'язливо розглядаючи підп'ятки своїх черевиків.

¹ «Сінтрам та його компаньйони й Ундина» — книга Фрідріха де ла Мотте Фуке.

² Фабер — відомий виробник письмових приладь.

— Знаю, що саме так я й роблю — мало не увесь день навчаючи тих надокучливих дітей, замість того, щоби бути вдома, — знову завела своєї Мег.

— А що б ви заспівали, якби вас на багато годин зачинили в кімнаті з нервовою та комизливою старою леді, котра не дає ні хвилики спокою, завжди усім незадоволена і мучить доти, доки у вас не визріє намір вистрибнути з вікна чи розплакатися!

— Негарно виказувати роздратування, але я таки гадаю, що миття посуду та прибирання — найгірше заняття у світі. Це псує мій характер, а руки стають такими незграбними, що зовсім не можу грати на піаніно.

Бет поглянула на свої загрубілі руки з таким промовистим зітханням, що цього разу його почували всі.

— Не думаю, що хоч хтось із вас страждає так, як я, — підвищила голос Емі, — бо вам не доводиться ходити до школи разом із зухвалими дівчиськами, котрі мучать вас, якщо ви не вивчили урок, сміються з ваших суконь і навішують ярлик на вашого батька, бо він не багатий, та ображають, бо ваш ніс не надто гарний.

— Якщо ти хочеш сказати «паплюжать» — бо я б висловилася саме так — то не заводь мову про ярлики, наче наш тато — банка солоних огірків, — сміючись порадила їй, Джо.

— Я знаю, про що говорю, і тобі не варто єхидствувати з цього приводу.

— Цілком нормально вживати хороші слова і тим збагачувати свій словниковий запас, — із гідністю парувала Емі.

— Не дзьобайте одна одну, дітки. Чи не шкодуєш ти, Джо, що наш тато втратив усі свої гроші, коли ми були ще маленькі? Боже мій! Якими б щасливими та добрими ми були, якби не усі ці клопоти! — зронила Меґ, котра ще пам'ятала кращі часи.

— На днях ти казала, що ми щасливіші за королівських дітей, бо вони весь час б'ються й дратуються, незважаючи на гроші.

— Я справді це казала, Бет. Бо думаю, що воно так і є. Адже хоча ми й змушені працювати, усе ж здатні сміятись із себе і є веселою порослю, як сказала би Джо.

— Джо вживає такі вуличні слова! — зауважила Емі, докірливо дивлячись на довгу постать, яка випросталася на килимку.

Джо відразу ж сіла, засунула руки в кишені й почала свистіти.

— Не роби цього, Джо! Це так по-хлопчачому!

— Саме тому я це й чиню!

— Терпіти не можу грубих, зовсім не схожих на леді дівчат!

— А я ненавиджу неприродних манірних кривляк!

— Пташки у гніздечках воркують! — проспівала примирниця Бет, скорчивши таке смішне обличчя, що взаємне роздратування змінилося сміхом, і цього разу «дзьобання» припинилося.

— Справді, дівчата, ви обидві винні, — сказала Меґ, на правах старшої сестри починаючи читати нотацію. — Джозефіно, ти достатньо доросла для того, щоб облишити хлопчачі витівки та поводитися краще. Усе це не мало значення, коли ти була маленькою, але тепер така довготелеса і робиш високу зачіску — тож тобі слід пам'ятати, що ти — юна леді.

— Але ж я не така! І якщо це залежить від зачіски, то заплітатиму косички, аж поки мені не виповниться двадцять! — вигукнула Джо, зриваючи сітку з волосся й трусонувши гривною каштанового волосся.

— Ненавиджу думати про те, що, коли виросту, то буду міс Марч, носитиму довгі сукні та стану манірною, мов китайська айстра! Бути дівчинкою вже само собою погано — якщо ти маєш хлопчачі манери і любиш їхні ігри та заняття! Не можу змиритися з розчаруванням, що я не хлопчик. А зараз це ще гірше, ніж будь-коли, бо вмираю, так хочу піти воювати разом із батьком. А можу лише залишатися вдома й в'язати, неначе якась млява старушенція!

І Джо з такою силою тріпонула синіми армійськими шкарпетками, котрі тримала в руках, що спиці задзвеніли, мов кастаньети, а клубок застрибав кімнатою.

— Бідолашна Джо! Кепсько, але цьому не зарадиш. Отож, мусиш вдовольнитися тим, що узяла собі хлопчаче ім'я і стала наче братом для нас, ді-

вчаток, — одповіла Бет, погладжуючи неслухняне жорстке волосся сестри рукою, яку весь посуд у світі та все прибирання не змогли зробити зашкарболою.

— А щодо тебе, Емі, — провадила далі Мег, — то ти надто вибаглива й правильна. Твоя поведінка видається смішною зараз, і, якщо не схаменешся, то виростеш манірною пихатою гускою. Мені подобаються твої хороші манери та вишуканий стиль висловлювання, коли ти не намагаєшся бути самозакоханою. Але твої безглузді слова інколи такі самі відразливі, як жаргонні словечка Джо.

— Якщо Джо — справжнє хлопчисько, Емі — пихата гуска, то хто ж тоді, скажи, будь ласка, я? — запитала Бет, готова долучитися до лекції.

— Ти — душка, і більше нічого, — відповіла Мег з теплотою в голосі, й ніхто їй не заперечив, бо «Мишка» була улюбленицею сім'ї.

Оскільки юні читачі завжди прагнуть знати, «як люди виглядають», то ми скористаємося цим моментом, щоб окреслити образи чотирьох сестер, котрі сиділи в сутінках і в'язали, у той час, як грудневий сніг безшумно падав за вікном, а всередині кімнати потріскували вуглинки в каміні.

Це була затишна кімната, хоча килим на підлозі й дещо вицвів, а меблі стояли вбогі, але кілька дорогих картин висіли на стіні, й ніші на стінах заповнювали книжки, на вікнах квітнули хризантеми та різдвяні троянди, й атмосфера домашнього затишку наповнювала її.

Марґарет, старша із чотирьох сестер, мала шістнадцять; вона була гарненька й пухкенька — справжня красуня з великими очима й копицею каштанового волосся на голові, ніжним ротиком та білими руками, якими вона неабияк пишалася. П'ятнадцятирічна Джо була дуже висока, худа й смаглява і нагадувала лоша, бо, здається, ніколи не знала, що робити зі своїми довгими кінцівками, які їй постійно заважали. Вона мала рішучий ротик, кумедний ніс та проникливі сірі очі, котрі, здається, підмічали все і бували попеременно то люті, то смішліві, то роздумливі. Довге густе волосся служило їй єдиною прикрасою, але вона зазвичай зав'язувала його у вузол — щоб не заважало. Джо сутулилася, мала великі долоні й ступні; одяг на ній розлітався при ходьбі; в неї був незграбний вигляд дівчинки, котра занадто швидко перетворюється на жінку, і це їй не дуже подобається.

Елізабет, чи Бет, як усі її називали, була рум'янолиця, з блискучими очима і гладко зачесаним волоссям тринадцятирічна дівчинка: сором'язлива, з боязким голосом та погідним виразом обличчя, що рідко змінювався. Тато називав її «маленька міс Спокій», і це ім'я чудово їй пасувало, бо вона, здавалося, жила у власному щасливому світі, наважуючись вийти звідти лише назустріч тим небагатьом, кого любила й кому довіряла.

Емі, хоча й була наймолодшою, вважала себе найважливішою — принаймні, такою виглядала у власних очах. Істинна Принцеса з блакитними

очима та золотавим волоссям, що спадало на плечі, худенька й бліда, вона поводитися, мов справжня леді, котра завжди дбає про свої манери. Якими ж були характери цих юних створінь, ми доручаємо з'ясувати вам.

Годинник пробив шосту, й, підмівши у каміні, Емі поставила туди пару домашніх капців, щоби нагріти їх. Якимось незбагненим чином вигляд старих тувель матері подіяв на дівчат заспокійливо: їй уже пора було повернутися, й обличчя усіх прояснилися в очікуванні.

Меґ припинила читати нотації й запалила лампу; Емі вилізла з великого, зручного крісла, хоча її про це й не просили, а Джо забула, що вона втомлена, і встала, щоби присунути капці ближче до вогню.

— Вони геть зношені. Мармі — так дівчатка називали свою матусю — слід купити нову пару.

— Я думала придбати їх на свій долар, — озвалася Бет.

— Ні, куплю я! — вигукнула Емі.

— Але ж я найстарша! — почала, було, Меґ, але втрутилася Джо зі своїм рішучим: — Тепер, коли тата нема вдома, мужчина в сім'ї я, тож куплю мамі капці я, бо він велів мені особливо піклуватись про маму, коли його не буде.

— Я скажу вам, що ми зробимо, — мовила Бет. — Нехай кожна з нас купить щось на Різдво їй, і нічого не придбає собі.

— Це так схоже на тебе, любя! Але що ми зможемо купити? — запитала Джо. Всі на хвильку за-

мислились, й нарешті Мег сказала — так, неначе думка була нав'язана виглядом власних гарненьких рук:

— Я подарую їй пристойні рукавички.

— А я — армійські черевики: найміцніші, які лише можна буде дістати! — вигукнула Джо.

— За мною — кілька носовичків, і всі підрублені, — продовжила Бет.

— А я дістану пляшечку туалетної води. Вона їй подобається, до того ж, це не коштуватиме надто дорого, і я зможу купити ще й олівці для себе, — додала Емі.

— Але як ми це вручимо? — перепитала Мег.

— Розкладемо все на столі, приведемо її сюди й дамо їй змогу розгорнути всі пакунки. Хіба ж ви не пам'ятаєте, як ми робили на дні народження? — проказала Джо.

— Я завжди так лякалася, коли надходила моя черга сидіти в кріслі з короною на голові й дивитись, як ви всі урочисто підходите та вручаєте подарунки, цілуючи мене. Мені подобались і дарунки, і цілунки, але це було так жахливо — ви всі сиділи й дивились, як я розгортаю подарунки, — зізналася Бет, яка водночас підрум'янювала на вогні й своє обличчя, й скибочки хліба до чаю.

— Нехай Мармі спершу подумає, що це подарунки для нас, а тоді здивується. Ми повинні піти за покупками вже завтра по обіді, Мег. Нам ще так багато усього треба зробити, готуючись до різдвяної вистави, — оголосила Джо, котра марширувала

туди-сюди, сховавши руки за спину й високо задерши голову.

— Це востаннє братиму участь у подібних виставах. Я вже занадто доросла для такого, — зауважила Мег, яка, одначе, залишалася дитиною в усьому, що стосувалося пустощів з переодяганням.

— А я знаю, що ти не облишиш цього доти, доки тобі ще можна буде дефілювати в довгій білій сукні з розпущеним волоссям та з прикрасами із золотої фольги. Ти серед нас — найкраща актриса, і якщо покинеш сцену, це буде кінець усьому, — зауважила Джо. — Ми повинні розпочати репетиції вже сьогодні. Ходи-но сюди, Емі, й розіграй епізод із зімлінням, бо ти в цій сценці залякла, мов кочерга.

— Нічого не можу вдіяти. Ніколи не бачила, як люди втрачають свідомість, але й не можу впасти, як це показуєш ти, бо тоді наб'ю синців, гепнувшись на підлогу, мов сніп. Якщо мені вдасться, то просто осяду. Якщо ж ні, то опущуся граційно в крісло і не зважатиму ні на що, навіть якщо Хьюго наблизиться до мене з пістолетом, — парировала Емі, не наділена драматичним даром, але обрана для ролі тому, що була достатньо маленька, аби герой зміг винести її зі сцени на руках після того, як вона пронизливо заверещить, побачивши у п'єсі лиходія.

— Зроби це так: заломі руки і, хитаючись, перетни кімнату, несамовито волаючи: «Родріго, врятуй мене! Врятуй мене!» — і Джо ступила убік, видобувши зі себе мелодраматичний зойк, що справді холодив кров.